

Työ- ja elinkeinoministeriö
PL 32, 00023
VALTIONEUVOSTO

25.11.2024

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/2646/2024-TEM-63

LAUSUNTO

Itäisen Suomen ohjelmaluonnos

Tausta

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa todetaan: ”Hallitus käynnistää valtioneuvoston kanslian johdolla Pohjoisen ohjelman ja perustaa sen työn tueksi neuvottelukunnan.” ja ”Hallitus jatkaa Itäisen Suomen kehittämisvisiota uudessa geopoliittisessa tilanteessa.”

Edellä mainittujen kirjausten toteuttamiseksi hallitus käynnisti maaliskuussa 2024 Pohjoisen Suomen ja Itäisen Suomen ohjelmat. Ohjelmien tavoitteena on pohjoisen ja itäisen Suomen mahdollisuuksien täysimääräinen hyödyntämisen edistäminen erityisesti taloudellisen kasvun, alueellisen elinvoiman, investointien vauhdittamisen, osaamisen kehittämisen, työvoiman saatavuuden näkökulmista. Lisäksi ohjelmien tavoitteena on muuttuneessa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa edistää Suomen huoltovarmuutta ja omavaraisuutta sekä vahvistaa turvallisuutta Pohjoismaisessa, EU- ja NATO-yhteistyössä uusi geopolitiikka ja reittimme länteen huomioiden.

Ohjelmien valmistelussa ja toimeenpanossa hyödynnetään laaja-alaisesti Euroopan unionin ja NATO:n tarjoamia rahoitusmahdollisuuksia sekä muita ministeriöissä ja eri hallinnonaloilla käynnissä olevia selvityksiä ja toimia.

Tavoitteet

Molemmissa ohjelmissa tulee esittää tiiviisti ja konkreettisesti toimia, joilla:

1. voidaan lisätä kestävä kasvun mahdollisuuksia ja uusia investointeja sekä vahvistaa Suomen kilpailukykyä ja alueiden elinvoimatekijöitä
2. voidaan kestävästi hyödyntää puhtaan energian mahdollisuuksia ja tukea digitaalista puhdasta kasvua
3. lisätään alueen kestävä matkailun vetovoimaa
4. edistetään osaamista ja osaavan työvoiman saatavuutta
5. vahvistetaan koko Suomen turvallisuutta, huoltovarmuutta ja omavaraisuutta
6. lisätään alueen (fyysistä ja digitaalista) saavutettavuutta.

Kuopion alueen kauppakamari kiittää mahdollisuudesta lausua Itäisen Suomen ohjelmaluonnoksesta ja tarjoaa ratkaisuksi koko Suomea ja Eurooppaa palvelevan ratkaisun.

TILANNEKUVA

Itäisen Suomen, Suomen ja Euroopan tilannetta ei pelkästään haasta Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, vaan moninapainen geopoliittinen, -taloudellinen sekä kauppapoliittinen tilanne. Se, mitä USA:ssa, Kiinassa sekä Lähi-Idässä Venäjän lisäksi tulee tapahtumaan, vaikuttaa merkittävästi Pohjois-Savon ja Suomen elinkeinoelämään.

On selvää, että pandemia, hyökkäyssota ja maailman epävakaus ovat vaikuttaneet merkittävästi elinkeinoelämän toimintaan ja aluetalouteen. Jopa 20 prosenttia Pohjois-Savon sisämarkkinoiden ulkopuolelle tapahtuvasta viennistä meni Venäjälle ja Valko-Venäjälle. Lisäksi yrityksillä on ollut tytäryhtiöitä/liiketoimintayksiköitä em. maissa. Markkinoita ei ole pystytty täysin korvaamaan. Lisäksi on erittäin tärkeää tunnistaa Suomen puolustuksen ja turvallisuuden merkitys Euroopalle, NATOLle ja maailmalle (Suomen ja Venäjän välinen raja on 1343 km pitkä).

ISOMPI VISIO

Pohjois-Savo on **kiinnostavin ja innovatiivisin investointikohde**. Rohkea, uudistuva ja monimuotoinen elinkeinoelämä houkuttelee parhaita yrityksiä ja osaajia. Kasvamme ja kansainvälistymme kestävästi.

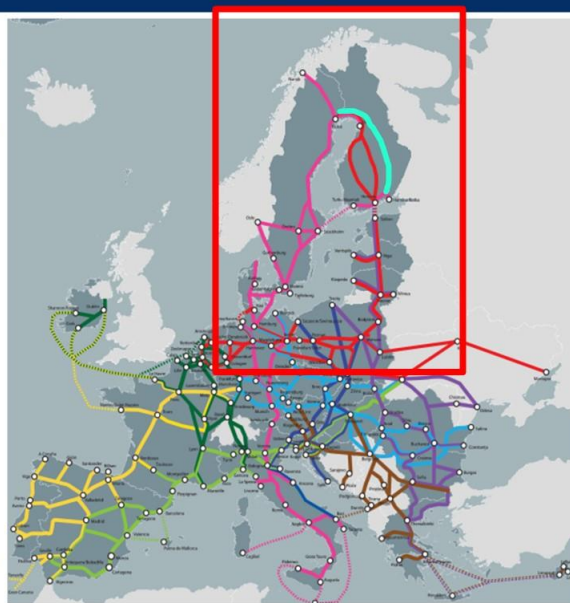
KUOPION ALUEEN
KAUPPAMARI

TILANNEKUVA NYT

- Haastava moninapainen geopoliittinen ja -taloudellinen sekä kauppapoliittinen tilanne

STRATEGISEN VALINTANA JA RATKAISUNA VALTAVÄYLÄ 5

- Nostamalla valtatie 5, Savon rata, Kuopion lentokenttä ja energia- ja tietoverkot TEN-T-ydinverkkoon tarjotaan kilpailukykyisiä ratkaisuja Suomelle, EU:lle ja maailmalle
- **Kilpailuetuna Pohjois-Savon osaamis- ja teollisuuskeskittymät**
  - Maatalous, korkean arvon elintarviketeollisuus, solumaatalous
  - Lääketeollisuus
  - Puhtaan siirtymän toimialat (energia, metsä/bio, kaivos, digi)
    - Puhdas ja huokea energia: Aurinko, tuuli, CO₂, ydinvoima, varastointi
    - Kriittiset mineraalit
    - Kriittiset ICT-teknologiaosaamiset ja datakeskukset
  - Kone- ja puolustusteollisuus
- **Huoltovarmuus**
  - Vaihtoehtoinen reitti vt4:lle ja Pohjanmaanradalle
  - Itämeren logistiikan tilanne - vaihtoehtoinen väylä pohjoisen reiteille
  - Huoltovarmuusvarastot
- **Turvallisuus**
  - Kuopion kokonaisturvallisuuden osaamiskeskus
  - Keskeiset varuskunnat, varalaskupaikat
  - Euroopan turvallisuuden tae
- **Logistiikan ja matkustamisen hub (myös lento)**, kaupunkisolmukohta,osaamiskeskittymä
- Vedin ja biokaasun valtaväylä (muut tulevaisuudet polttoaineet)
- Savon radan 2-raiteisuun läntisellä raideleveydellä
- Strateginen maanhankinta, kaavoitus, infroitus

RATKAISUNA VALTAVÄYLÄ 5 NOSTO TEN-T-YDINVERKKOON

Kuopion alueen kauppakamari näkee, että Pohjois-Savo, Itäinen ja Pohjoinen Suomi tarjoavat kriittisiä ja kilpailukykyisiä ratkaisuja Suomelle, EU:lle ja maailmalle. **Nostamalla valtatie 5, Savon rata, Kuopion lentokenttä, kaupunkisolmukohtat sekä energia- ja tietoverkot TEN-T-ydinverkkoon tarjotaan kilpailukykyisiä ratkaisuja Suomelle, EU:lle ja maailmalle.**

Kilpailuetuna Pohjois-Savon 4 osaamis- ja teollisuuskeskittymää

Pohjois-Savon elinkeinoelämä on hyvin monipuolinen pitkään historiaan, korkeaan osaamiseen ja jalostusasteeseen nojaava. Reilun 90 veturiyrityksen investointisuunnitelmat vuoteen 2035 ovat jopa 13.1. miljardia euroa. Pohjois-Savossa onkin Euroopalle neljä (4) erittäin kriittistä osaamis- ja teollisuuskeskittymää (oppilaitokset, tutkimuslaitokset sekä veturiyritykset ja alihankinta-/arvoverkot):

- Maatalous, korkean arvon elintarviketeollisuus, solumaatalous (mm. Valio, Olvi, Finnforel)
- Lääketeollisuus ja terveysteknologia (mm. FinVector, Charles River Laboratories, Aurealis Therapeutics, Marginum)
- Puhtaan siirtymän toimialat (energia, metsä/bio, kaivos, digi) (mm. Andritz, Sumitomo, Aikawa Fiber Technologies, Stora Enso, Keitele Group, Mondi Powerflute, Yara)
  - Puhdas ja huokea energia: aurinko, tuuli, CO₂, ydinvoima, varastointi
  - Kriittiset mineraalit
  - Kriittiset ICT-teknologiaosaamiset ja datakeskukset
- Kone- ja puolustusteollisuus (mm. Ponsse, Normet, Junttan, Honeywell)

Nostamalla valtaväylä 5 TEN-T-ydinverkkoon ja panostamalla näiden neljän osaamiskeskittymän innovaatiokyvykkyyteen ja kasvuun, taataan Suomen ja Euroopan huoltovarmuus, ruokaturva, kilpailukyky ja kaksoissiirtymä (puhdas siirtymä) sekä vähennetään Kiinariippuvuutta ja parannetaan turvallisuutta. Keskeisenä keinona lisäämään kasvua ja investointeja on valmistelussa olevan verokannustimen laajentaminen (edellytettävän investointisumman madaltaminen ja aikarajan pidentäminen).

Kyseessä on merkittävä huoltovarmuusväylä

Muualla Euroopassa TEN-T ydinverkko halkoo Euroopan maita pitkittäin ja poikittain useilla eri väylillä. Suomessa ydinverkkoon pitkittäisessä suunnassa kuuluvat vain Pohjanmaan rata sekä valtatie 4. Tämä tilanne luo merkittävän kauppa- ja turvallisuusriskin. On erittäin perusteltua ja ajankohtaista **rakentaa vaihtoehtoinen ydinverkkoreitti, valtaväylä 5**, halki Suomen, kuten muuallakin Euroopassa on tehty. Myös Euroopan Unionissa tunnistaan juuri nyt tarve modernisoida TEN-T-verkkoa.

Merkittävästi lisääntyneiden Itämeren riskien takia on elintärkeää rakentaa vaihtoehtoisia pohjoisia reittejä turvaamaan tavaralogistiikka, kansainvälinen saavutettavuus sekä puolustus. **TEN-T ydinverkkoon nostettava valtaväylä 5** yhdistyisi Haaparannassa/Torniossa Ruotsin, Norjan ja pohjoisen vaihtoehtoisin reitteihin. Lisäksi on tärkeää selvittää poikittaisen reitin vahvistamista Kuopiosta Keski-Suomen kautta länsirannikon satamiin mahdollistaen Ruotsin logistiikan hyödyntäminen (satamat, raide- ja maatieväylät).

Elinkeinoelämä hyödyntää jo nyt valtatie 5:tä. Lisäksi Saimaan kanavan logistiikka on siirtynyt käyttämään yhä enemmän Savon ja Karjalan ratoja. Kestävä liikkuminen ja logistiikka edellyttävät raideliikenteeseen panostamista. Savon radan geometria ja väylän linjaukset ovat 1800-luvun lopulta, mikä hidastaa ja jopa estää radan kokonaisvaltaisen kehittämisen. Muilla radoilla panostetaan kaksiraiteistamiseen. Huoltovarmuus, puolustus- ja turvallisuuskysymyksistä johtuen **Savon radan kehittämisen osalta on tarpeellista selvittää rinnakkaisten raiteiden rakentamista uuteen väylään läntisellä raideleveydellä**. Tämä mahdollistaa logistisen kytkeytymiseen suoraan Via Balticaan, Rail Balticaan sekä Pohjois-Ruotsiin ja Norjaan.

Kuopio tunnustetaan merkittävänä logistiikan ja matkustamisen solmukohtana, hubina. Kuopion lentokentän kehittämiseen, jossa myös Karjalan lennosto sijaitsee, investointiin 20 miljoonaa euroa. Tämä mahdollistaa

kentän ympärivuorokautisen hyödyntämisen vahvemmin myös lentorahdissa. Keskeinen sijainti ja alueen kriittinen rooli edellyttääkin kansallisen **logistiikan ja matkustamisen hubin tunnustamista ja rakentamista Kuopioon**. Tätä tukee alueen oppilaitoksista oleva logistiikan osaaminen. Hubin rakentaminen edistää vahvasti myös matkailun kansainvälistymistä, kasvua ja kehittymistä.

On myös huomattava, että 4 merkittävän osaamis- ja teollisuuskeskittymän lisäksi valtavyäly 5:llä sijaitsee **useita kriittisiä huoltovarmuusvarastoja**. Tämä lisää perustellusti valtavyäly 5:n nostamista osaksi TEN-T-ydinverkkoa. Valtavyäly 5:n läheisyydessä on jo olemassa korkea energiaosaamista. Lisäksi väylän varrella sijaitsee merkittävää potentiaalia uusiutuvalle energialle (aurinko, tuuli, ydinvoima, biokaasu, vety, muut jatkojalostettavat tulevaisuuden polttoaineet). Onkin erittäin tärkeää, että Pohjois-Savoon rakennetaan aluevalvonnan ja tuulivoimarakentamisen yhteensovittamisen mahdollistava kompensatioalue. Panostettaessa systemaattisesti TEN-T verkkoon nostettavan valtavyäly 5:n rakentamiseen, on sen yhteyteen hyödyllistä rakentaa kattavat vaihtoehtoisten polttoaineiden lataus- ja tankkausverkot sekä erityisesti biokaasu- ja vetyverkot (putkisto). Tämä osaltaan toimisi huoltovarmuusverkkona läntiselle vetyputkistolle. Myös biokaasu/vetyrengasreitien rakentamista Keski-Suomen kautta on tarpeen tarkastella.

Valtavyäly 5 takaa Suomen ja Euroopan turvallisuuden

Kuopioon rakentuu verkostona toimiva kokonaisturvallisuuden osaamiskeskus. Osaamiskeskus kytkee julkisen ja yksityisen sektorin osaamisen, tutkimuksen ja varautumisen kansalliseen ja kansainväliseen kokonaisturvallisuuteen. Elinkeinoelämällä on myös merkittävää potentiaalia osallistua puolustus- ja turvallisuusteollisuuden tuotannon kapasiteetin nostoon.

Valtavyäly 5:n varrelle sijoittuvat keskeiset varuskunnat (Naton maavoimien alaesikunta ja Suomen maavoimien esikunta/Mikkeli, Karjalan lennosto/Kuopio, Kainuun prikaati/Kajaani, Jääkäriprikaati/Sodankylä). Valtavyäly 5:n merkitys vain korostuu NATO-jäsenyyden myötä muun muassa sotaharjoitusten osalta sekä esimerkiksi ilmavoimien varalaskupaikkatarpeina. Valtavyäly 5 onkin ratkaisu tarpeeseen rakentaa yhdenmukaistettuja sotilaallisia liikennekäytäviä. Tässä tulee hyödyntää EU:n Military Mobility rahoitusta.

KONKREETTISET TOIMET TIIVIISTI

Infra:

- **Valtavyäly 5 (VT5, muut väylät) nosto TENT-T-ydinverkkoon**
- Kuopioon logistiikan ja matkustamisen hub
  - Lentovuorot ja lentorahti
- Tuulivoimakompensaatioalueen rakentaminen Pohjois-Savoon
- Rakennetaan vedyn ja biokaasun valtavyäly
- VT5:n yhteysvälien kehittäminen
  - Leppävirta-Kuopio, varalaskupaikka
  - Juva- Joroinen
  - Kuopio-lisalmi
- Savon radan kaksiraiteisuun läntisellä raideleveydellä
- Selvitetään poikittaisen reitin vahvistamista Kuopiosta Länsi-Rannikolle

Ihmiset/osaaminen

- Pohjois-Savon 4:n osaamis- ja teollisuuskeskittymän vahvistaminen
- Uudet järjestämisluvat ja lisäkoulutuspaikat Pohjois-Savon oppilaitoksiin

- sähkö- ja koneautomaatiotekniikan osaamisen
- metsä- ja biotalous
- Kuopion kokonaisturvallisuusosaamiskeskuksen rakentaminen

Investoinnit:

- Valmistelussa olevan investointien verokannustimen laajentaminen (edellytettävän investointisumman madaltaminen ja aikarajan pidentäminen)
- Sääntely
  - Energiahankeiden edistäminen (tuulivoima, vety, ydinvoima, biokaasu, aurinko)
  - Luvitusprosessien nopeuttaminen

Kunnioitavasti

Kaija Savolainen
toimitusjohtaja
Kuopion alueen kauppakamari

Kuopion alueen kauppakamari Kuopion alueenkauppakamari on elinkeinoelämän tahtotilan määrittäjä ja muutosvoima, jotta menestymme paikallisesti sekä kansainvälisesti. Kauppakamarin 900 jäsentä Kuopion, Varkauden ja Ylä-Savon alueilta edustavat kattavasti Pohjois-Savon elinkeinoelämää.